

Typikon

(Suom. Jopi Harri. Versio 19.12.2010)

25. joulukuuta. Herran Jumalan ja Vapahtajamme Jeesuksen Kristuksen lihassa syntyminen. {Ja Venäjän kirkon ja maan sekä kahdenkymmenen muun kansan ranskalaisten vallasta vapautumisen muisto.}

Päivän seitsemännellä hetkellä [aattona n. klo 12] soitetaan suurta kelloa ja kaikkia painavia [kelloja], ja kokoontuimme kirkkoon aloitamme ehtoopalveluksen tavan mukaan. Diakoni lausuu: ”Espaimen, siunaa.” Pappi: ”Siunattu olkoon Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen valtakunta...” Ja amenen jälkeen esipaimen: ”Taivaallinen Kuningas...”, ”Pyhä Jumala...” Ja ”Isä meidän” -rukouksen jälkeen ”Herra, armahda” 12 kertaa. ”Kunnia... nyt...”, ”Tulkaa, kumartakaamme...” kolmesti. Psalmi ”Kiitä, sieluni, Herraa...”

Sitten diakoni lausuu suuren ektenian. Jos on lauantai-ilta, laulamme: ”Autuas se mies...”, koko katisman. Jos on sunnuntai-ilta, laulamme [katisman] ensimmäisen antifonin [= jakson]. Jos taas on muu päivä, stihologiaa [katismaa] ei ole vaan laulamme suoraan ektenian jälkeen: ”Herra, minä huudan Sinua...” toisella sävelmällä; pappi taas toimittaa proskomidin.

Sitten diakoni suitsuttaa temppelein tavan mukaan. Kuorot taas laulavat juhlan stikiirat kahdeksaan [liitelausemaan = psalmijakeeseen] toisella sävelmällä. Idiomelonit: ”Tulkaa, riemuitkaamme”, [sitten] ”Kunnia... nyt...”, sama sävelmä: ”Augustuksen ollessa yksinvaltiaana...”¹

Ja on saatto evankeliumin kanssa. ”Oi Jeesus Kristus...” Päivän prokiimeni. Jos on perjantai-ilta, laulamme suuren prokiimenin: ”Kuka on Jumala, suuri...” Ja juhlan parimiat järjestyksensä mukaan. Lukukappaleiden keskellä troparit liitelausemin, [nämä me] laulamme molemmilla kuoroilla.

Lukemisen jälkeen pieni ektenia ja loppulause: ”Sillä Sinä, meidän Jumalamme, olet pyhä...”, ja loppulauseen jälkeen: ”Pyhä Jumala...” Sitten prokiimeni 1. sävelmällä: ”Herra lausui minulle: ’Sinä olet minun poikani, tänä päivänä minä sinut synnytin.’” Liitelausema: ”Ano minulta, niin minä annan pakanakansat sinun perinnöksesi.” Epistola hebrealaisille, kappale 203: ”Sittenkuin Jumala muinoin monesti...” Halleluja, 5. sävelmä: ”Herra sanoi minun herralleni...”, liitelausema: ”Herra ojentaa sinun valtasi valtikan Siionista”, liitelausema: ”Ennen aamuruskoa olen synnyttänyt Sinut kohdusta...”

Evankeliumi Luukkaan mukaan, kappale 5: ”Ja tapahtui niinä päivinä...” Ja sitten järjestyksessä Basileios Suuren jumalallinen liturgia. ”Totisesti on kohtuullista” -veisun sijaan laulamme: ”Sinun tähtesi, Armoitettu...” Yksi ehtoolislausema: ”Ylistäkää Herraa taivaista...”, ”Halleluja” kolmesti.

Loppusiunauksen jälkeen paraekkesiarkki sytyttää kynttilänjalassa olevan kynttilän ja panee sen keskelle kirkkoa. Laulajat taas kahtena kuorona samanaikaisesti laulavat korotetulla äänellä

juhlan troparin, neljännellä sävelmällä:

”Sinun syntymästäsi, Kristus, meidän Jumalamme, koitti maailmalle tiedon valkeus, sillä siitä tähtien palvelijat tähden kautta oppivat kumartamaan Sinua, vanhurskauden Aurinkoa, ja tuntemaan Sinut, Koiton, korkeudesta. Herra, kunnia olkoon Sinulle.”

”Kunnia... nyt...”, kontakki, 3. sävelmä:

”Tänä päivänä Neitsyt yliolennollisen synnyttää, ja maa tarjoaa luolan lähestymättömälle. Enkelit paimenten kanssa ylistystä veisaavat. Tietäjät tähden mukana vaeltavat, sillä meidän tähtemme on syntynyt Lapsukainen, iankaikinen Jumala.”

Ja menemme ruokapöytään ja syömmme lämmintä ruokaa öljyn kera, kalaa taas emme syö. Viiniä kuitenkin juomme Herraa kiittäen.

{Katso!} Tiedä tämä: Jos Kristuksen syntymän aatto osuu lauantaiksi tai sunnuntaiksi, paastoa ei ole, eikä kuninkaallisten hetkien tropareita lukukappaleineen lauleta lauaintaina eikä sunnuntaina, mutta laulamme kuninkaalliset hetket ennaltakäsin perjantaina tavan mukaan, siten kuin järjestys määrää. Lausumme myös: ”Uskon yhteen Jumalaan...” ja psalmin 33 (34): ”Minä kiitän Herraa...” ja loppusiunauksen. Liturgiaa ei ole tuona päivänä, mutta ehtoopalveluksen laulamme omana aikanaan. Lauaintaina ja sunnuntaina taas Krysostomoksen liturgia on omana aikanaan. Loppusiunauksen jälkeen nautimme palasen leipää ja viiniäkin hieman maistamme, ja menemme keloihimme.

Päivän seitsemännellä hetkellä [n. klo 12] aloitamme ehtoopalveluksen. Jos on lauantai-ilta, laulamme: ”Autuas se mies...”, koko katisman. Jos taas on sunnuntai-ilta, laulamme [katisman] ensimmäisen antifonin [= jakson]. Sitten ”Herra, minä huudan Sinua...” jälkeen laulamme stikiirat kahdeksaan [liitelausemaan] toisella sävelmällä. Idiomelonit: ”Tulkaa, riemuitkaamme” jne., ”Kunnia... nyt...”, sama sävelmäjakso: ”Augustuksen ollessa yksinvaltiaana...”

Saatto evankeliumin kanssa. ”Oi Jeesus Kristus...” Päivän prokiimeni. Jos on lauantai-ilta, laulamme prokiimenin: ”Herra on Kuningas...” Ja parimiat järjestyksensä mukaan.

Lukemisen päätyttyä emme laula ”Pyhä Jumala...”, vaan parimioiden jälkeen on pieni ektenia ja loppulauseen jälkeen prokiimeni ensimmäisellä sävelmällä: ”Herra lausui minulle: ’Sinä olet minun poikani, tänä päivänä minä sinut synnytin.’” Liitelausema: ”Ano minulta...” Epistola galatalaisille, kappale 107 (3: 15–22): ”Veljet, minä puhun ihmisten tavalla...” Halleluja, 5. sävelmä: ”Herra sanoi minun herralleni...”, liitelausema: ”Herra ojentaa sinun valtasi valtikan Siionista”, liitelausema: ”Ennen aamuruskoa olen synnyttänyt Sinut kohdusta...”

Evankeliumi Matteuksen mukaan, kappale 53 (13: 31–36): ”Taivasten val-

¹ Neljä stikiiraa lauletaan kahdeksaan liitelausemaan siten, että kukin stikiira toistetaan. Tämän jälkeen ”Kunnia... nyt...” jne.

takunta on sinapinsiemenen kaltainen...” Sitten ektenia: ”Lausukaamme kaikki...” Sitten: ”Suo, Herra...” ja ”Kantakaamme iltarukouksemme...” ja loppulause. Ja sitten diakoni lausuu: ”Se on viisautta.” Kuoro: ”Siunaa” jne. tavan mukaan, ja loppusiunaus.

Loppusiunauksen jälkeen sytytämme kynttilän kynttilänjalkaan keskelle kirkkoa, ja kuorot yhdessä laulavat juhlan troparin, ”Kunnia... nyt...” ja kontakin.

Ja menemme ruokapöytään ja syömmme seuraavasti: kalaa emme syö, mutta kasvirasvan kera keitettyä vihannesruokaa tai kutijaa hunajan kera; juomme myös viiniä Jumalan kunniaksi; niissä maissa, joissa ei ole viiniä, juomme olutta. Edeskannetaan myös lukukappale: Jerusalemin arkkipiispa Kyrilloksen opetuspuhe, joka alkaa: ”Niinkuin meidän toivomme on Jeesuksessa Kristuksessa.”

{Katso!} Tiedettäköön, että osuipa Kristuksen syntymän juhla mille tahansa päivälle, lauletaan suuri ehtoonjälkeinen palvelus näin:

Yön kahdeksannella hetkellä [n. klo 1] on ilosanoman soitto ja sen jälkeen juhlasoitto kaikilla kelloilla; pappi taas diakonin kanssa valmistautuu aloitukseen, kuten kaikkina Vapahtajan juhlina. Diakoni lausuu: ”Espaimen, siunaa.” Pappi: ”Kiitetty on meidän Jumalamme...”, ja papin suitsuttaessa me lausumme suuren ehtoonjälkeisen palveluksen alun: ”Kunnia olkoon Sinulle, meidän Jumalamme, kunnia Sinulle. Taivaallinen Kuningas...”, ”Pyhä Jumala...” jne.

Laulamme ”Jumala on meidän kanssamme...” laulun kera. Ja tavallisten troparien ”Valista minun silmäni...” asemesta lausumme juhlan troparin. Ja ”Armahda meitä, Herra, armahda meitä” sijaan lausumme juhlan kontakin. ”Kunnia olkoon Jumalalle korkeuksissa...” jälkeen on litania tavan mukaan. Ja laulamme litanian idiomelon-stikiirat ensimmäisellä sävelmällä: ”Taivas ja maa...”, ”Kunnia...”, viidennellä sävelmällä: ”Itämaan tietäjät, persialaiset...”, ”Nyt...”, kuudennella sävelmällä: ”Kaikki enkelit riemuitsevat...” Sitten pappi lausuu vighilian tavalliset rukoukset.

Ja palattuamme takaisin temppeleihin [eteishuoneesta, jossa litania on toimitettu] laulamme virreilmästikiirat toisella sävelmällä: ”Suuri ja sanomaton ihme...”, liitelauselma: ”Ennen aamuruskoa...”, toinen [liitelauselma]: ”Herra sanoi minun herralleni...” Nämä liitelauselmat laulamme myös aina päättäjäisjuhlaan saakka. ”Kunnia...”, neljäs sävelmä, idiomelon: ”Riemitse, Jerusalemin...”, ”Nyt...”, sama sävelmä: ”Sinä, Kristus, Jumalamme, olet asettunut asumaan luolaan...”

Leipien siunauksessa tropari, neljäs sävelmä: ”Sinun syntymästäsi...” kolmesti, se on kirjoitettuna aaton liturgian jälkeen. Sitten ”Siunattu olkoon Herran nimi...” kolmesti. Psalmi 33 (34): ”Minä kiitän Herraa...” ja [evankeliumin] selityksen² lukeminen, joka koskee Matteuksen evankeliumia, 4 luku[kappale]ta.

Aamupalveluksessa heksapsalmin ja ”Jumala on Herra” -veisun jälkeen

² Nämä määrittellään lähemmin tyhikonin luvussa 8.

juhlan tropari kolmesti ja tavalliset katismat. Ensimmäisen katisman jälkeen juhlan katismatropari ”Vo jasleh nas radi...”³ neljännellä sävelmällä, mallimelodiolla ”Grob Tvoj.”⁴ ”Kunnia... nyt...”, sama. Ja Krysostomoksen evankeliumin selityksen lukeminen, joka koskee Matteuksen evankeliumia juhlan aiheesta. Toisen katisman jälkeen katismatropari ”Prevečnago...”⁵ kolmannella sävelmällä, mallimelodiolla ”Krasote”.⁶ ”Kunnia... nyt...”, sama. Ja lumme Krysostomoksen evankeliumin selityksen.

Lukemisen jälkeen veljille annetaan kynttilät. Polyeleon [ja pienen ylistysveisun] jälkeen katismatropari ”Tulkaa, uskovaiset...” neljännellä sävelmällä, mallimelodiolla ”Udivisja Iosif”,⁷ ”Kunnia... nyt...”, sama. Ja luumme Gregorios Teologin sanat, jotka alkavat: ”Kristus syntyy.”

Neljännän sävelmän 1. graduaaliantifoni. Prokiimeni samalla sävelmällä: ”Ennen aamuruskoa olen synnyttänyt Sinut kohdusta...”, liitelauselma: ”Herra sanoi minun herralleni...” ”Kaikki, joissa henki on...” Evankeliumi Matteuksen mukaan, kappale 2: ”Jeesuksen Kristuksen syntyminen...”

Psalmin 50 (51) jälkeen ”Apostolien rukouksien” asemesta ”Kunnia...”, ”Tänään kaikki täytyköön ilolla, sillä Kristus on syntynyt Neitseestä.” ”Nyt...”, sama liitelauselma, loppu: ”Kristus on syntynyt Betlehemissä.” ”Armahda minua, Jumala...” Stikiira kuudennella sävelmällä: ”Kunnia olkoon Jumalalle korkeuksissa...”

On kaksi kanonia. Yksi ensimmäisellä sävelmällä, se on herra Kosmaan kirjoittama, irrosseineen kahdeksaan liitelauselmaan. Toinen [kanoni] on herra Johanneksen kirjoittama, irrosseineen samaten kahdeksaan liitelauselmaan. Kummankin kanonin [kunkin] irrossin jälkeen kumpainenkin kuoro [toistaa] oman irrossinsa.

3. veisun jälkeen hypakoe, 8. sävelmä:

”Taivas antoi Sinulle lahjaksi pakanakansojen esikoiset, kun se ohjasi tähden avulla tietäjät seimen äärelle Betlehemiin. Heitä eivät hämmästyttäneet valtiakat eivätkä valtaistuimet vaan äärimmäinen köyhyys. Sillä mikä olisi luolaa kurjempi asumus tai mikä kapaloita halvempi vaatetus? Niistä säteili kuitenkin jumaluutesi kirkkaus. Herra, kunnia olkoon Sinulle!”

Ja lukukappale. 6. veisun jälkeen kontakki, 3. sävelmä: ”Tänä päivänä

³ Veisua ei liene julkaistu suomeksi.

⁴ Suuren lauaintain / sunnuntain (oktoehos) aamupalveluksen katismatropari 1. sävelmällä, josta on julkaistu kaksi toisistaan poikkeavaa suomennosta: ”Vapahtaja! Sotamiehet, jotka vartioitsivat hautaasi” / ”Enkeli, joka ilmestyi ja julisti naisille.”

⁵ Veisua ei liene julkaistu suomeksi.

⁶ Sunnuntain aamupalveluksen ensimmäisen katismatroparin theotokion: ”Oi Jumalansynnyttäjä, Sinun neitseellisyytesi kauneutta.”

⁷ Sunnuntain aamupalveluksen ensimmäisen katismatroparin theotokion: ”Oi Jumalansynnyttäjä, nähdessään yliluonnollisen ihmeen Joosef joutui hämmästyksen valtaan.”

Neitsyt yliolennollisen synnyttää...”, joka on kirjoitettuna aaton liturgian jälkeen. Ja iikossi, ja luemme synaksaarin.

9. veisun edellä veljet sytyttävät kynttilänsä. ”Minun sieluni suuresti ylistää” me emme laula, vaan laulamme juhlan liitelauselman: ”Ylistä, sieluni...” ja irmossin: ”Minä näen oudon ja ihmeellisen salaisuuden...” Sitten toinen kuoro laulaa samaan tapaan liitelauselman ja irmossin. Samalla tavalla lauletaan liitelauselmat myös ensimmäisen kanonin troparien edellä. Sitten ensimmäinen kuoro laulaa toisen kanonin liitelauselman ja irmossin: ”Parempi olisi meidän...”⁸ Ja saman mallin mukaan toinen kuoro laulaa saman liitelauselman ja irmossin sekä myös toisen kanonin tropareiden edelle samoin liitelauselmat. Ja viimein lauletaan ensimmäinen liitelauselma ja [ensimmäisen kanonin] irmossi ja toinen liitelauselma ja [toisen kanonin] irmossi.

Juhlan eksapostilario kolmesti. Kiitosstikiirona neljännen sävelmän idiomelon-stikiirat neljään liitelauselmaan: ”Vanhurskaat iloitkoot...”, ”Kunnia...”, kuudennella sävelmällä: ”Kun syntymäsi aika koitti...”, ”Nyt...”, ”Tänään Kristus syntyy Neitseestä Betlehemissä...”

Suuri ylistysveisu. ”Pyhä Jumala” -veisun jälkeen juhlan tropari, ekteniat ja loppusiunaus. Ja igumeni voitelee veljet pyhällä öljyllä pyhästä lampukasta, joka on juhlaikonin edessä meidän laulaessamme juhlan idiomelon-stikiiran ja ensimmäisen hetken [palveluksen].

Ensimmäisessä hetkessä juhlan tropari. ”Pyhä Jumala” -veisun jälkeen juhlan kontakki jne. loppusiunaukseen saakka.

Sinä päivänä liturgia⁹ on anivarhain valvomisen vaivan tähden. Liturgiassa ensimmäinen antifoni: psalmi 110 [Ps. 9: 2; 111: 1–3], toinen sävelmä: ”Minä ylistän Herraa kaikesta sydämestäni, ilmoitan kaikki Sinun ihmetyösi.” Liitelauselma: ”Jumalansynnyttäjän esirukouksien tähden, Vapahtaja, pelasta meidät.” Toinen jae: ”[Minä kiitän Herraa kaikesta sydämestäni] hurskasten kokouksessa ja seurakunnassa. Suuret ovat Herran teot.”¹⁰ ”Jumalansynnyttäjän esirukouksien tähden, Vapahtaja, pelasta meidät.” Kolmas jae: ”Kaikkien niiden tutkisteltavat, jotka Häntä rakastavat.” ”Jumalansynnyttäjän esirukouksien tähden, Vapahtaja, pelasta meidät.” Neljäs jae: ”Kunnialliset ja korkeat ovat Hänen työnsä, ja Hänen vanhurskautensa pysyy iankaikkisesti.” ”Jumalansynnyttäjän esirukouksien tähden, Vapahtaja, pelasta meidät.” Sitten molemmat kuorot: ”Kunnia... nyt...”, ”Jumalansynnyttäjän esirukouksien tähden...”

⁸ Uudemman suomenkielisen tekstiversion mukaan: ”Rakkautemme Sinuun...”

⁹ Aaton kohdalla tyypikonissa ovat seuraavat joulupäivän liturgiaa koskevat huomautukset: ”{Katso!} Tiedettäköön tämä: Jos aatto on lauaintaina tai sunnuntaina, [sinä päivänä] lauletaan Krysostomoksen liturgia, [mutta] Suuren Basileoksen liturgia lauletaan itse juhlapäivänä. Samoin toimitamme myös pyhään Jumalan ilmestymisen juhlanan. Huomaa, että jos aatto ei ole lauaintaina eikä sunnuntaina, silloin on Basileos Suuren liturgia, kun taas juhlapäivänä on Krysostomoksen liturgia. Näin on myös Jumalan ilmestymisen juhlanan. Tiedä myös tämä: Jos Kristuksen syntymä tai Jumalan ilmestymisen osuu sunnuntailla, emme laula mitään sunnuntain veisuja.”

¹⁰ Jaotus poikkeaa suomalaisesta.

Toinen antifoni: psalmi 111 (112), toinen sävelmä: ”Autuas se mies, joka Herraa pelkää ja suuresti halajaa Hänen käskyjäänsä.” Liitelauselma: ”Pelasta, Neitseestä syntynyt Jumalan Poika meidät, jotka Sinulle veisaamme: Halleluja.” Toinen jae: ”Hänen jälkeläisensä tulevat voimallisiksi maassa, oikeamielisten suku tulee siunatuksi.” ”Pelasta, Neitseestä syntynyt...” Kolmas jae: ”Varallisuus ja rikkaus on hänen huoneessansa ja hänen vanhurskautensa pysyy iankaikkisesti.” ”Pelasta, Neitseestä syntynyt...” Neljäs jae: ”Oikeamielisille koittaa pimeydessä valkeus, armollinen, laupias ja vanhurskas.” ”Pelasta, Neitseestä syntynyt...” Sitten molemmat kuorot yhdessä: ”Kunnia... nyt...”, ”Jumalan ainokainen kuolematon Poika ja Sana...”

Kolmas antifoni: psalmi 109 (110: 1–4), neljäs sävelmä: ”Herra sanoi minun herralleni: Istu minun oikealle puolelleni.” Tropari: ”Sinun syntymästäsi, Kristus, meidän Jumalamme...” Toinen jae: ”Kunnes minä panen sinun vihollisesi sinun jalkojesi astinlaudaksi.” ”Sinun syntymästäsi, Kristus, meidän Jumalamme...” Kolmas jae: ”Herra ojentaa sinun valtasi valtikan Siionista; hallitse vihollistesi keskellä.” ”Sinun syntymästäsi, Kristus, meidän Jumalamme...” Neljäs jae [LXX]: ”Sinun on hallitus voimasi päivänä pyhiesi kirkkaudessa.” ”Sinun syntymästäsi, Kristus, meidän Jumalamme...” Saattolauselema: ”[Se on viisautta. Olkaamme vakaat.] Ennen aamuruskkoa olen synnyttänyt Sinut kohdusta, Herra on vannonut eikä sitä kadu: Sinä olet pappi iankaikkisesti Melkisedekin järjestyksen mukaan.” Tropari korotetuimmalla äänellä: ”Sinun syntymästäsi, Kristus, meidän Jumalamme...”, ”Kunnia... nyt...”, kontakki: ”Tänä päivänä Neitsyt yliolennollisen synnyttää...”

”Pyhä Jumala” -veisun sijaan ”Niin monta kuin teitä on Kristukseen kas-tettu...” Prokiimeni kahdeksannella sävelmällä: ”Kaikki maa kumartakoon Sinua ja veisatkoon...” Liitelauselma: ”Kohottakaa Jumalalle riemuhuuto, kaikki maa...” Epistola galatalaisille, kappale 209 [4: 4–7]: ”Veljet, kun aika oli täytetty...” Halleluja ensimmäisellä sävelmällä: ”Taivaat julistavat Jumalan kunniaa...” Liitelauselma: ”Päivä sanoo päivälle...” Evankeliumi Matteuksen mukaan, kappale 3: ”Kun Jeesus oli syntynyt...”

”Totisesti on kohtuullista” -veisun sijaan [toisen kanonin 9.] irmossi: ”Parempi olisi meidän...”,¹¹ [tämä] myös [aina] päättäjaisjuhlaan saakka. Ehtool-lislauslema: ”Herra lähetti kansallensa lunastuksen.” ”Halleluja”, kolmesti.

Ruokapöydässä on veljille suuret pidot, ja luemme Krysostomoksen sanat, jotka alkavat: ”Jo muinoin patriarkka”.

Jos Kristuksen syntymän juhla osuu olemaan keskiviikkona tai perjantaina, sallimme silti maallikoille lihan ja munkeille juuston ja munat ja syömme näin Kristuksen syntymästä lähtien joka päivä aina pyhän Jumalan ilmestymisen aattoon saakka.

{Katso!} Tiedettäköön myös tämä, että Kristuksen syntymästä aina pyhään Jumalan ilmestymiseen saakka ei ole minkäänlaista paastoa, eikä polvia notkisteta sen paremmin kirkossa kuin keljoissa.

¹¹ Uudemman suomenkielisen tekstiversion mukaan: ”Rakkautemme Sinuun...”